

УДК 349.2

В.Г. Шапірко,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
ОНП «Право», Спеціальність 081 Право
Харківського національного педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди
<https://orcid.org/0000-0002-4680-1693>

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РЕАЛІЗАЦІЮ ПРАВА НА ПРАЦЮ

Анотація. У статті досліджуються євроінтеграційні трансформації державної служби в Україні та їх вплив на реалізацію права на працю. Обґрунтовано, що сучасні зміни у сфері державної служби відбуваються під впливом адаптації національного законодавства до стандартів Європейського Союзу, що зумовлює переосмислення правової природи державної служби як специфічної форми професійної діяльності, у межах якої реалізується право на працю. Встановлено, що право на працю у сфері державної служби набуває комплексного змісту, який включає не лише доступ до служби, а й належні умови її проходження, професійний розвиток та соціальний захист.

Проаналізовано основні тенденції розвитку правового регулювання державної служби в умовах євроінтеграції, зокрема поширення загальних трудових гарантій на державних службовців, уточнення правового статусу та трансформацію системи соціальних гарантій. Визначено, що такі зміни сприяють поступовому зближенню публічно-службових і трудових правовідносин та формуванню нової моделі державної служби, орієнтованої на забезпечення прав людини.

Окрему увагу приділено впливу принципів належного врядування та *acquis communautaire* на розвиток державної служби, що зумовлює підвищення рівня правової визначеності, прозорості та ефективності публічного управління. Розглянуто значення професіоналізації державної служби, розвитку кадрового потенціалу та безперервного професійного навчання як складових реалізації права на працю.

Зазначено необхідність забезпечення балансу між спеціальними обмеженнями, притаманними державній службі, та гарантіями реалізації права на працю. Зроблено висновок, що євроінтеграційні трансформації державної служби формують нові підходи до реалізації права на працю у публічному секторі та виступають важливим чинником удосконалення правового регулювання службово-трудова відносин.

Ключові слова: державна служба, державний службовець, права державного службовця, обов'язки державного службовця, службові права, пільги державних службовців, державне управління, професійна компетентність, професійний розвиток, право на працю, трудове право, інституційне забезпечення, реформи, євроінтеграція.

Постановка проблеми. Сучасні євроінтеграційні процеси в Україні зумовлюють необхідність системного реформування державної служби як ключового інституту публічного управління, що функціонує в умовах трансформації правової системи та адаптації національного законодавства до стандартів Європейського Союзу. У цьому контексті державна служба набуває нових змістовних характеристик, що пов'язані не лише з підвищенням ефективності публічного управління, а й із забезпеченням належного рівня реалізації прав людини, зокрема права на працю.

Водночас трансформаційні процеси у сфері державної служби супроводжуються зміною підходів до визначення правового статусу державних службовців, співвідношення публічно-правових обмежень і трудових гарантій, а також змісту службово-трудова відносин. Це актуалізує проблему забезпечення балансу між вимогами ефективного функціонування державного апарату та необхідністю дотримання соціально-економічних прав особи.

Попри наявність наукових досліджень, присвячених окремим аспектам державної служби та реалізації права на працю, у сучасній правовій доктрині відсутній комплексний підхід до аналізу євроінтеграційних трансформацій державної служби саме крізь призму їх впливу на реалізацію права на працю. Це зумовлює необхідність подальшого наукового осмислення зазначеної проблематики, що визначає її актуальність і практичну значущість.

Аналіз останніх досліджень. Аналіз наукових досліджень засвідчує стійкий інтерес учених до проблематики реформування державної служби в умовах євроінтеграційних процесів, а також до питань реалізації права на працю у публічному секторі. Зокрема, у працях В. П. Пікуля [3] досліджуються тенденції розвитку правового регулювання права на працю державних службовців, зокрема у контексті змін службово-трудова відносин та трансформації системи соціальних гарантій. Значну увагу приділено виявленню основних напрямів оптимізації правового забезпечення права на працю в умовах євроінтеграції.

Проблематика впливу євроінтеграційних процесів на публічне управління розглядається у роботах Р. І. Масика [4], де аналізуються інституційні зміни у системі державного управління, зокрема крізь призму впровадження принципів належного врядування та адаптації національного законодавства до *acquis communautaire*. У суміжному науковому полі дослідження І. А. Грицяка [7], Ю. Є. Ковтуна [10], Л. І. Кормич [11], Л. М. Корнути [12] присвячені питанням гармонізації національного законодавства із правом Європейського Союзу, формуванню інституційно-правових механізмів публічного управління та впровадженню сучасних управлінських моделей.

Окремий напрям наукових досліджень пов'язаний із трудо-правовими аспектами державної служби. У працях І. В. Кудрявцева [5] та В. Л. Костюка

[6] розкривається правова природа державних службовців як суб'єктів трудового права, досліджуються особливості їх трудової правосуб'єктності та співвідношення публічно-правових і трудових елементів у регулюванні службових відносин.

Питання впливу євроінтеграційних процесів на ефективність організації діяльності органів виконавчої влади розглядаються у роботах Я. В. Журавля [9], що дозволяє ширше оцінити трансформаційні зміни у сфері публічного управління.

Водночас, незважаючи на значний науковий доробок, більшість досліджень зосереджена на окремих аспектах реформування державної служби, гармонізації законодавства або трудо-правового статусу державних службовців. Комплексне осмислення євроінтеграційних трансформацій державної служби саме крізь призму їх впливу на реалізацію права на працю, з урахуванням поєднання публічно-правових і трудових чинників, залишається недостатньо розробленим, що обумовлює актуальність і наукову значущість обраної теми дослідження.

Формулювання мети статті (постановка завдання). Метою статті є комплексний науково-правовий аналіз євроінтеграційних трансформацій державної служби та їх впливу на реалізацію права на працю, зокрема в контексті зміни правового статусу державних службовців і адаптації національного законодавства до стандартів Європейського Союзу.

Виклад основного матеріалу. Євроінтеграційні процеси в Україні обумовлюють глибинну трансформацію державної служби як інституту публічного права, що функціонує на перетині владно-організаційних та соціально-трудових відносин. У сучасних умовах державна служба розглядається не лише як інструмент реалізації функцій держави, а як особлива форма професійної діяльності, у межах якої забезпечується реалізація права на працю, гарантованого Конституцією України [1].

Право на працю як фундаментальне соціально-економічне право включає не лише можливість доступу до професійної діяльності, а й комплекс гарантій, пов'язаних із належними умовами праці, стабільністю зайнятості, соціальним захистом та професійним розвитком. У сфері державної служби його реалізація здійснюється в умовах спеціального правового режиму, визначеного Законом України «Про державну службу» [2], що передбачає поєднання загальних трудових гарантій із особливими вимогами до проходження служби.

Сучасні наукові підходи до розуміння державної служби як форми реалізації права на працю пов'язані з аналізом змін у правовому регулюванні службово-трудових відносин. У цьому контексті науковці зазначають, що «важливо встановити тенденції оптимізації права на працю державними служ-

бовцями в умовах євроінтеграції України, як категорію, що відображає зміни у правовому регулюванні службово-трудових відносин державних службовців» [3, с. 79].

Євроінтеграційні трансформації державної служби знаходять своє відображення у розвитку правового регулювання, що характеризується поступовою зміною підходів до визначення змісту та гарантій права на працю державних службовців. Водночас у науковій доктрині фіксується недостатній рівень системності дослідження відповідної проблематики, що проявляється у відсутності комплексного підходу. Зокрема, В.П. Пікуль відзначає, що «наявні у правовій доктрині нашої держави дослідження тенденцій та напрямів оптимізації цього права не мають комплексного характеру» [3, с. 78].

У межах розвитку державної служби в умовах євроінтеграції виокремлюється ряд тенденцій, що відображають зміни у правовому регулюванні права на працю. До них віднесено такі: «1) тенденція запровадження різних підходів до регулювання державної служби; 2) тенденція законодавчого визначення ключових для реалізації права на працю державними службовцями дефініцій; 3) тенденція звуження переліку спеціальних соціальних гарантій, якими наділяються лише державні службовці; 4) тенденція поширення на державних службовців трудових гарантій, якими наділяються всі працівники в нашій державі» [3, с. 78].

Зазначені тенденції відображають системні зміни у правовому статусі державного службовця, які пов'язані з поступовим зближенням публічно-службових і трудових правовідносин. Зокрема, розширення сфери застосування трудових гарантій до державних службовців свідчить про формування підходу, відповідно до якого державна служба розглядається як різновид професійної діяльності, що має відповідати загальним стандартам праці. У цьому контексті відбувається переорієнтація правового регулювання із домінування владно-організаційних засад на забезпечення балансу між публічними інтересами та правами службовця як носія трудових прав. Такий підхід обумовлює необхідність переосмислення змісту правового статусу державного службовця не лише через призму його функціонального призначення, але й з урахуванням гарантій реалізації права на працю, включаючи стабільність зайнятості, належні умови праці, рівний доступ до служби та можливості професійного розвитку.

Розширення дії загальних трудових гарантій також означає поступову уніфікацію підходів до правового регулювання праці у публічному та приватному секторах, що є характерною ознакою європейських правових систем. Це, у свою чергу, сприяє підвищенню рівня правової визначеності та передбачуваності службових відносин, а також забезпечує більш ефективний захист прав державних службовців.

Водночас така трансформація не передбачає повного нівелювання особливостей державної служби, оскільки збереження спеціального правового режиму зумовлене необхідністю забезпечення належного функціонування публічної влади. Саме тому сучасна модель державної служби формується як збалансована система, у якій поєднуються загальні стандарти трудового права та спеціальні публічно-правові механізми регулювання, що разом забезпечують реалізацію права на працю в умовах підвищених вимог до професійної діяльності та відповідальності державних службовців.

Євроінтеграційний вплив на державну службу проявляється також у трансформації інституційних засад публічного управління, що здійснюється на основі принципів належного врядування. У цьому контексті науковці акцентують увагу на тому, що «трансформація національної моделі адміністрування на засадах справедливого врядування є ключовим завданням політичного керівництва» [4, с. 77]. Запровадження таких принципів, як прозорість, підзвітність, ефективність та участь, безпосередньо впливає на умови реалізації права на працю у сфері державної служби.

Одним із ключових напрямів євроінтеграційних перетворень виступає приведення національного законодавства у відповідність до правових стандартів Європейського Союзу, що у науковому дискурсі розглядається як невід'ємна складова інтеграційних процесів та передумова формування сучасної правової системи. У межах такого підходу адаптація законодавства набуває значення не лише технічного оновлення нормативної бази, а комплексного правового процесу, спрямованого на забезпечення сумісності національного правопорядку з європейськими принципами верховенства права, правової визначеності та захисту прав людини. У цьому контексті відображено, що «Практичне використання *«acquis communautaire»* (надбання спільноти) у національній правовій системі є необхідною умовою для приєднання країни до ЄС» [4, с. 77].

Розкриття змісту такого процесу у науковій площині пов'язується із усвідомленням його складності та багаторівневого характеру, що охоплює не лише формальне оновлення законодавства, а й трансформацію підходів до правозастосування, інституційного забезпечення та правової культури. У цьому зв'язку у науковому дискурсі акцентується, що «Цей процес є складним та передбачає великий обсяг роботи із перегляду нормативних актів та приведення їх у відповідність до стандартів Європейського Союзу» [4, с. 77]. Така характеристика дозволяє розглядати адаптацію законодавства як безперервний і системний процес, у межах якого відбувається не лише гармонізація норм, а й переосмислення ролі держави у забезпеченні прав і свобод людини, у тому числі права на працю в умовах функціонування державної служби.

У проєкції на сферу державної служби це означає формування нової моделі правового регулювання, у якій вимоги ефективності публічного управління поєднуються із необхідністю дотримання соціально-економічних прав службовців.

У цьому сенсі адаптація до *acquis communautaire* виступає не лише інструментом інтеграції, а й механізмом підвищення якості правового забезпечення службово-трудових відносин, що визначає нові стандарти реалізації права на працю у публічному секторі.

Адаптація законодавства до європейських стандартів обумовлює зміну підходів до регулювання державної служби, що проявляється у розширенні кола джерел правового регулювання, уніфікації правового статусу державних службовців та підвищенні рівня захисту їхніх трудових прав. У цьому процесі відбувається формування нової моделі службово-трудових відносин, що поєднує публічно-правові та трудові елементи.

Суттєві зміни відбуваються і у змісті професійної діяльності державних службовців, яка набуває більш складного, інтелектуалізованого характеру. Це зумовлює необхідність забезпечення належного рівня професійної компетентності, розвитку кадрового потенціалу та створення умов для безперервного професійного навчання. У таких умовах право на працю включає не лише право на зайняття посади, а й право на професійний розвиток та реалізацію інтелектуального потенціалу.

Водночас євроінтеграційні процеси актуалізують питання забезпечення балансу між обмеженнями, притаманними державній службі, та юридичними гарантіями реалізації права на працю. Наявність спеціальних вимог до державних службовців повинна супроводжуватися належним рівнем соціального захисту та ефективними механізмами реалізації трудових прав.

У цілому євроінтеграційні трансформації державної служби охоплюють нормативно-правовий, інституційний та функціональний рівні та спрямовані на формування сучасної моделі публічної служби, що відповідає європейським стандартам. У цьому контексті право на працю виступає ключовим елементом, через який реалізується соціальна спрямованість державної служби та забезпечується її відповідність принципам правової держави.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Євроінтеграційні процеси, що відбуваються в Україні, супроводжуються комплексною трансформацією державної служби, яка охоплює нормативно-правовий, інституційний та функціональний рівні її розвитку. У цих умовах державна служба дедалі більше розглядається як специфічна форма професійної діяльності, у межах якої реалізується право на працю з урахуванням її публічно-правової природи.

Сучасні зміни у правовому регулюванні державної служби відображають тенденцію до зближення публічно-службових і трудових правовідносин, що проявляється у поширенні загальних трудових гарантій на державних службовців, уточненні змісту правового статусу та трансформації системи соціальних гарантій. У такому контексті право на працю набуває більш комплексного змісту, що включає не лише доступ до служби, а й умови її проходження, можливості професійного розвитку та забезпечення належного рівня соціального захисту. Адаптація національного законодавства до правових стандартів Європейського Союзу виступає важливим чинником трансформації державної служби, визначаючи загальну спрямованість змін у сфері службово-трудова відносин.

У межах цього процесу відбувається поступове узгодження національного правового регулювання з принципами верховенства права, правової визначеності, недискримінації та соціальної справедливості, що впливає на зміст і механізми реалізації права на працю у публічному секторі.

Євроінтеграційні трансформації державної служби супроводжуються також зміною підходів до організації професійної діяльності державних службовців, що проявляється у зростанні ролі професійної компетентності, розвитку кадрового потенціалу та впровадженні нових моделей публічного управління. У цих умовах реалізація права на працю пов'язується не лише з формальним доступом до служби, а й із можливістю професійної самореалізації та розвитку.

Водночас зберігається необхідність забезпечення належного балансу між спеціальними обмеженнями, притаманними державній службі, та гарантіями реалізації права на працю, що є важливою умовою її відповідності європейським стандартам.

Подальші наукові пошуки можуть бути орієнтовані на поглиблене осмислення взаємозв'язку між реформуванням державної служби та забезпеченням соціально-економічних прав людини, передусім права на працю, у контексті сучасних євроінтеграційних процесів. Водночас науковий інтерес становить дослідження механізмів імплементації європейських стандартів у сфері службово-трудова відносин і їх впливу на правозастосовну практику та рівень реалізації трудових прав державних службовців.

Перспективним видається також аналіз співвідношення публічно-правових обмежень і трудових гарантій у державній службі крізь призму принципів пропорційності та правової визначеності, а також дослідження процесів професіоналізації державної служби, формування системи безперервного професійного розвитку і впливу цифровізації публічного управління на зміст та форми реалізації права на працю.

Окремого значення набуває порівняльно-правове вивчення моделей державної служби у державах-членах Європейського Союзу з метою визначення напрямів удосконалення національної моделі в умовах євроінтеграції.

Конфлікт інтересів. Автор декларує, що немає конфлікту інтересів стосовно даного дослідження – фінансового, особистого, авторського чи іншого, який міг би вплинути на дослідження та його результати, представлені в цій статті.

Політика використання штучного інтелекту. Автор декларує, що під час створення даної роботи не використовував методи штучного інтелекту.

Література

1. Конституція України. Закон від 28.06.1996р. №254к/96-ВР. URL:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. Відомості Верховної Ради. 2016. № 4. ст. 43.
3. Пікуль В.П. Тенденції оптимізації права на працю державними службовцями в умовах євроінтеграції України. URL: [file:///C:/Users/The%20Sun/Downloads/15-2%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/The%20Sun/Downloads/15-2%20(1).pdf).
4. Масик Р.І. Вплив євроінтеграційних процесів на сферу публічного управління: загальні аспекти. URL: [file:///C:/Users/The%20Sun/Downloads/13%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/The%20Sun/Downloads/13%20(1).pdf).
5. Кудрявцев, І.В. Державні службовці як суб'єкти трудового права та їх членство у профспілках. Форум права. 2011. № 2. С. 472–477.
6. Костюк В.Л. Трудова правосуб'єктність державних службовців: новели у контексті нової редакції Закону України «Про державну службу». Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2013. № 2(8).
7. Грицяк І. А. Гармонізація чи наближення національного законодавства у сфері державного управління з *acquis communautaire*?. Міжнародне економічне співробітництво України (правові проблеми) : матеріали Міжнар. науково-практ. конф., м. Київ, 18 листоп. 2004 р. Київ, 2004. С. 149–158.
8. Європейський Союз надав висновки та рекомендації щодо плану відновлення України в частині місцевого самоврядування. Децентралізація в Україні. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/15582>.
9. Журавель Я.В. Вплив євроінтеграційних процесів на покращення ефективності організації діяльності органів виконавчої влади. Порівняльно-аналітичне право. 2020. № 2. С. 34–36.
10. Ковтун Ю. Є. Нормативно-правове забезпечення органів публічної влади в контексті інтеграції України до Європейського Союзу. Адаптація правової системи України до права Європейського Союзу: теоретичні та практичні аспекти : матеріали Міжнар. науково-практ. конф., м. Полтава, 25-26 жовт. 2018 р. Полтава, 2018. С. 31–33
11. Кормич Л. І. Складові інституційно-правового механізму електронної демократії в сучасній Україні та їх значення для безпеки суспільства. Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та

глобальних викликів XXI століття» (до 25-річчя національного університету «одеська юридична академія» та 175-річчя одеської школи права) : у 2 т. : матеріали Міжнар. науково-практ. конф., м. Одеса, 17 черв. 2022 р. Одеса, 2022. С. 179–182.

12. Корнута Л. М. Особливості реалізації принципів сучасного врядування та принципів державної служби в умовах євроінтеграції. Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку України в умовах європейської інтеграції : матеріали Міжнар. науково-практ. конф., м. Одеса, 18 трав. 2018 р. Одеса, 2018. С. 45–47.

EUROPEAN INTEGRATION TRANSFORMATIONS OF THE CIVIL SERVICE AND THEIR IMPACT ON THE REALIZATION OF THE RIGHT TO WORK

V. Shapirko

Abstract. The article examines the European integration transformations of the civil service in Ukraine and their impact on the realization of the right to work. It is substantiated that modern changes in the field of civil service occur under the influence of the adaptation of national legislation to the standards of the European Union, which leads to a reconsideration of the legal nature of the civil service as a specific form of professional activity within which the right to work is exercised. It is established that the right to work in the civil service is complex, encompassing not only access to service but also proper working conditions, professional development, and social protection.

The main trends in the development of legal regulation of the civil service in the context of European integration are analyzed, in particular, the extension of general labor guarantees to civil servants, clarification of their legal status, and transformation of the system of social guarantees. It is determined that these changes contribute to the gradual convergence of public service and labor relations and to the formation of a new model of civil service focused on ensuring human rights.

Particular attention is paid to the influence of the principles of good governance and *acquis communautaire* on the development of the civil service, thereby contributing to increasing legal certainty, transparency, and efficiency of public administration. The importance of professionalization of the civil service, development of human resources, and continuous professional training as components of the realization of the right to work is considered.

The need to ensure a balance between the specific restrictions inherent in the civil service and the guarantees of the right to work is emphasized. It is concluded that European integration transformations of the civil service shape new approaches to the realization of the right to work in the public sector and act as an important factor in improving the legal regulation of service-labor relations.

Key words: civil service, civil servant, rights of civil servants, duties of civil servants, official rights, benefits of civil servants, public administration, professional competence, professional development, right to work, labour law, institutional framework, reforms, European integration.

Стаття надійшла до редакції / Received: 21.02.2026

Прийнята до друку після рецензування / Revised and Accepted: 12.03.2026

Дата публікації статті / Published: 21.04.2026.